

СУ „Анастасия Димитрова“ гр. Плевен

ул. „Отец Паисий“ №10, гр. Плевен

тел: 064/822 742

e-mail:info-1500132@edu.mon.bg

Утвърждавам.....
Директор: Тончо Върбанов

ПЛАН

за работа с деца жертви на домашно насилие или риск от насилие и за взаимодействие при кризисна ситуация

I. ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ И АНАЛИЗ НА СИТУАЦИЯТА

1. Въведение

Децата често стават жертва на насилие, поради своята незрялост и неопитност, задължение на родителите, на лицата, които полагат грижи за децата, на институциите, е гарантиране спазването на правата им и да съдейства за получаване на закрила, която

да създаде сигурна и защитена среда, в която децата да се развиват според своите възможности и индивидуални потребности.

В днешната действителност заобикалящата среда се отразява върху развитието и благосъстояние на децата. Насилието е част от заобикалящата ни действителност. Превенцията на всички форми на насилие трябва да е една от приоритетните области в държавната политика в областта на закрилата на децата. От основно значение са семейните ценности и модели на поведение, сред които децата израстват, отношението и вниманието, които получават от родителите си, условията, в които се развиват. Редица изследвания сочат, че децата, които са били подлагани на насилие в семейството си, е твърде вероятно да проявяват насилие, както в детството си, така и след навършване на пълнолетие, като излагането на насилие увеличава риска от последваща виктимизация. Не са малко родителите, които срещат трудности в процеса на отглеждане и възпитаване на децата си и за тях е изключително важно да получават помощ и подкрепа чрез информиране, консултиране и съдействие с основата цел да се предотврати евентуално насилие върху детето. Държавата, чрез определените институции трябва да предприеме подходящи стъпки, за да подкрепи родителите при изпълнението на техните отговорности. Конвенцията на ООН за правата на детето в чл. 18 разглежда баланса на отговорностите между родителите на детето и държавата, и по-специално разглежда подкрепата на родителите при изпълнението на техните задължения.

2. Настоящата Програма задава националната рамка на политиката в областта на насилието срещу деца чрез механизъм за координация и комуникация между държавните органи, представителите на гражданското общество и неправителствения сектор във връзка с необходимите мерки за превенция на насилието във всичките му форми.

II. Определение на понятието „насилие“:

В българското законодателство определение на понятието „насилие“ е дадено в § 1 от Допълнителните разпоредби на Правилника за прилагане на Закона за закрила на детето. По смисъла на правилника:

1. "Насилие" над дете е всеки акт на физическо, психическо или сексуално насилие, пренебрегване, търговска или друга експлоатация, водеща до действителна или вероятна вреда върху здравето, живота, развитието или достойнството на детето, което може да се осъществява в семейна, училищна и социална среда. В подзаконовия нормативен акт са дадени дефинициите на различните видове насилие:

2. "Физическо насилие" е причиняване на телесна повреда, включително причиняване на болка или страдание без разстройство на здравето.

3. "Психическо насилие" са всички действия, които могат да имат вредно въздействие върху психичното здраве и развитие на детето, като подценяване, подигравателно отношение, заплаха, дискриминация, отхвърляне или други форми на отрицателно отношение, както и неспособността на родителя, настойника и попечителя или на лицето, което полага грижи за детето, да осигури подходяща подкрепяща среда.

4. "Сексуално насилие" е използването на дете за сексуално задоволяване.

5. "Пренебрегване" е неуспехът на родителя, настойника и попечителя или на лицето, което полага грижи за детето, да осигури развитието на детето в една от следните области: здраве, образование, емоционално развитие, изхранване, осигуряване на дом и безопасност, когато е в състояние да го направи. В Закона за защита от домашно насилие е дадено определението на „домашно насилие“, в чл. 2, ал. 1 се сочи, че „Домашно насилие е всеки акт на физическо, сексуално, психическо, емоционално или икономическо насилие, както и опитът за такова насилие, принудителното ограничаване на личния живот, личната свобода и личните права, извършени спрямо лица, които се

намират в родствена връзка, които са или са били в семейна връзка или във фактическо съпругеско съжителство.”В чл. 2, ал. 2 е визирано, че „За психическо и емоционално насилие върху дете се смята и всяко домашно насилие, извършено в негово присъствие.”.

Тези принципи са залегнали и в настоящите стандарти и методически указания:

- СИГУРНОСТ, БЕЗОПАСНОСТ И ЧОВЕШКО ДОСТОЙНСТВО – основният приоритет на услугите трябва да е безопасността, сигурността и достойнството на потребителите и екипа. □
- СПЕЦИАЛИЗИРАНИ УСЛУГИ – знанията и уменията на екипа и предоставяните услуги трябва да са специализирани, т.е. подходящи и насочени към специфичните нужди на потребителите.
- РАЗНООБРАЗИЕ И РАВЕН ДОСТЪП – услугите зачитат разнообразието от потребители и не дискриминират в практиката си. Услугите трябва да са безплатни и равномерно разпределени на територията на страната, а кризисните услуги трябва да са налични денонощно.
- ЗАСТЪПНИЧЕСТВО И ПОДКРЕПА – услугите предоставят застъпничество на потребителите и подкрепят техните човешки права.
- ОВЛАСТЯВАНЕ –услугите трябва да гарантират, че потребителите могат да назоват преживяванията си, запознати са със своите права и вземат решения в подкрепяща среда, която им показва доверие, уважение и чувствителност.
- УЧАСТИЕ И КОНСУЛТАЦИЯ – услугите насърчават участието на потребителите в тяхното развитие и оценка. □
- КОНФИДЕНЦИАЛНОСТ – услугите зачитат и спазват правото на конфиденциалност на потребителите си и ги уведомяват за ситуации, в които конфиденциалността им може да е ограничена. □
- КООРДИНИРАНИ ДЕЙСТВИЯ – услугите си сътрудничат и се координират с други релевантни служби и институции. □

III. Основни принципи за реализацията на плана:

Планът почива на следните основополагащи принципи:

Зачитане правото на децата техните висши /най-добри/интереси да бъдат от първостепенно съображение във всички действия, по всички въпроси, които ги засягат или се отнасят до тях, особено когато децата са жертви на насилие.

Правото на децата да бъдат изслушвани и правото да се придаде дължимото значение на техните възгледи, като това следва да бъде зачитано и осигурявано във всички процеси на взимане на решения, детското участие следва да има централно място в тази програма.

Зачитане на първостепенната роля на семействата за полагането на грижи и закрила на децата, както и за предотвратяване на насилие. Гарантирането на основните права на децата да бъдат зачитани тяхното достойнство и физическа и психологическа цялост чрез фокус върху общата (първична) превенция на всички форми на насилие, осъществявана чрез системата на социалните услуги, обществено здраве, образованието, и други подходи.

IV. СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ №1:

Превенция на всякакви форми на насилие срещу деца. Всички форми на насилие над деца са неприемливи, мерките и дейностите за превенция трябва да са насочени, както към закрила на децата в най-висока степен на уязвимост, така и по отношение на защитата на децата в Интернет и ИКТ.

ОПЕРАТИВНИ ЦЕЛИ:

1. Защита на децата от насилие в дигиталната среда.
2. Гарантиране правата на децата правонарушители по отношение на справедливо и законосъобразно отношение и зачитане на тяхното достойнство.
3. Гарантиране правото на децата на закрила от насилие в рамките на административни, граждански и наказателни производства.
4. Оказване на ефективна закрила от насилие на непридружените деца чужденци, включително търсещи или получили международна закрила
5. Гарантиране правото на закрила от насилие на децата с увреждания.
6. Закрила от насилие на децата във формална грижа.
7. Гарантиране правата на децата въввлечени в родителски конфликти. 8. Превенция на експлоатацията на деца за просия, джебчийство и скитничество.

V. СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ №2:

Превенция на насилието срещу деца в образователната система. Укрепване на ролята на образованието и обучението, на спорта, за предотвратяване на специфични за образователната система форми на насилие, като например училищния тормоз и вандализма в училище, както и вербалното насилие между учениците, включително използване на ИКТ.

ОПЕРАТИВНИ ЦЕЛИ

1. Защита от насилие на децата в различните видове образователни институции.
  2. Превенция на насилието в образователна среда чрез разработване и прилагане на политики за предотвратяване на насилието.
  3. Мониторинг на прилагането на Механизма за противодействие на училищния тормоз между децата и учениците в училище.
- Организация на свободното време на децата и развитие на спортната и физическа активност сред подрастващите, с цел намаляване на насилието между тях.

VI. СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ №3:

Създаване и развитие на различни услуги, модели и инструменти за превенция на насилието и работа с деца, жертви и извършители на насилие. За превенция на повторна виктимизация на децата, преживели насилие или извършили акт на насилие е необходима целенасочена подкрепа от подходящи услуги и от добре обучени специалисти.

ОПЕРАТИВНИ ЦЕЛИ

1. Преглед и промяна на практиките в услугите за деца, преживели насилие.
2. Развитие на интегрирани услуги за деца-жертви на насилие и на „сини стаи” за изслушване на деца.

- 3.Повишаване капацитета на услугата приемна грижа за прием на деца, преживели насилие.
- 4.Мониторинг и контрол на дейността на услугите, които работят с деца, жертви на насилие.

VII. СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ №4 :

Повишаване на капацитета на професионалистите, работещи с деца и подобряване на между-институционалното сътрудничество и координация. Всички професионалисти, работещи с деца трябва да преминават определени въвеждащи и поддържащи обучения за разпознаване на индикаторите на различните видове насилие, относно спазване на правата на детето, както и относно прилагане в практиката в работата по случаите на насилие на между-институционално сътрудничество и координация.

ОПЕРАТИВНИ ЦЕЛИ

- 1.Повишаване на професионалната компетентност на специалистите, работещи с деца, за ранно идентифициране и реакция на насилието /образователна, социална, здравна, съдебна система и други/
- 2.Подобряване на механизма за взаимодействие и координация между институциите.

VIII. СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ №5:

Повишаване на чувствителността и информираността на обществото по въпросите на насилието над деца. Провеждане на целенасочени кампании за повишаване на информираността на родителите и на другите лица, полагащи грижи за детето за правата на детето, за рисковете за детето, включително в Интернет, като в тази посока е особено важна ролята на медиите, които могат да разгласяват случаите на насилие, с цел повишаване на обществената нетърпимост, но по начин, който закриля самоличността на децата, преживели насилие.

IX. ОПЕРАТИВНИ ЦЕЛИ №6

- 1.Подобряване на информираността на обществото по въпросите за насилието над деца.
- 2.Повишаване на информираността на родителите по отношение на опасностите за децата в интернет
- 3.Работа с медиите с цел защита на децата от вредно медийно влияние и неразгласяване на данни и сведения за личността на дете, жертва или извършител на насилие.

X. Взаимодействие при кризисна ситуация:

1. Алгоритъмът за взаимодействие между институциите в системата на предучилищното и училищното образование и дирекциите **”Социално подпомагане”** се основава на необходимостта от засилване на сътрудничеството между основните участници, осигуряващи подкрепата за личностното развитие в училищата и центрове за подкрепа на личностното развитие, и доставчиците на социални услуги в общността. Законът за предучилищното и училищното образование предвижда възможност подкрепата за личностното развитие на децата и учениците да се осъществява и с подкрепата на социални услуги за деца, включително и като част от дейностите се осъществяват в тези услуги. Това налага ясна регламентация на професионалните взаимоотношения и на координацията в най-добрия интерес на децата и учениците.
2. Сред най-важните актове на Съвета на Европа, уреждащи задължения за защита от домашно насилие, са **Конвенцията за предотвратяване и борба с насилието срещу жени и домашното насилие** (Истанбулска конвенция). Истанбулската конвенция

определя и криминализира различни форми на насилие срещу жени, включително домашното насилие. Това включва по-конкретно физическо и психическо насилие, сексуално насилие, изнасилване, преследване, генитално осакатяване на жени, принудителни бракове, принудителни аборти и насилствена стерилизация, както и до известна степен сексуален тормоз.

3. Настаняването на детето **извън биологичното семейство като мярка на закрила**. Конфликт между мярката за закрила и възпитателната мярка по ЗБППМН. Често възникват ситуации, при които средата, в която расте детето, създава риск за неговото правилно физическо, психическо и емоционално развитие, което и налага спрямо него да бъдат предприети адекватни мерки за закрилата му. Потенциалната опасност детето да расте в неподходяща среда или при неподходящи условия поставя неговото бъдещо развитие в риск. С цел да гарантира и защити интересите на тези деца законодателят е предвидил различни способи и средства, посредством които опасността за развитието на подрастващите да бъде пресечена възможно най-рано.

4. Роля на **медицински специалисти** в лечебните заведения в случаите на насилие над деца. Медицинските специалисти, работещи в лечебните заведения или в здравните кабинети, имат активна роля в превенцията спрямо насилието над деца, изразяваща се в образование и подкрепа, разпознаване на белезите и симптомите на насилието и идентификация и уведомяване на органите на Дирекция „Социално подпомагане“. Следва да се отбележи, че в Етичния кодекс на работещите с деца като част от длъжностните характеристики на медицинските работници са регламентирани същите морални отговорности към детето, имащи отношение към познаване на симптомите на насилие над него, както и познаване и спазване на законите и процедурите, защитаващи го от насилие.

5. Механизъм за **противодействие на училищния тормоз** между децата и учениците в училище: Документът има за цел да очертае рамките на единен механизъм за противодействие на тормоза, който да подпомогне училищата в техните усилия за справяне с това явление и да отрази усилията на общността, състояща се от родители и учители, за справяне с проблема с агресията в училище. Документът се състои от две основни части и алгоритъм за прилагането му и приложения. В първата част се разясняват понятията „насилие“ и „тормоз“, видовете поведение, които те включват, както и белезите, по които да бъдат разпознати. Във втората част на документа се разглеждат задължителните елементи на училищната политика за противодействие на тормоза, дейностите по превенция и интервенция (реакция), които се осъществяват на равнище училище и на равнище клас, включване-то на родителите като участник в процеса на превенция и на интервенция, както и се очертават основните ресурси, които училището и съответно Министерството на образованието и науката трябва да осигурят, за да може ефективно да се противодейства на насилието. Училищната политика за противодействие на тормоза в училище включва, от своя страна, създаването на система за превенция на първо място чрез системни усилия за възпитаване у децата на социални умения и нагласи, които не допускат насилие във взаимоотношенията; подобряване на физическата среда в училище, работа с нагласи-те към ученето, които намаляват съревнователния елемент между учениците, но също така и следване на последователни стъпки за подкрепа и разбиране на последиците от насилието и за справяне с неприемливото поведение на децата, които не наблягат на наказанието. Друг елемент на превенцията могат да бъдат комплекс от мерки, които имат за цел ограничаване и/или елиминиране на предпоставките и рисковите фактори, допринасящи за насилието. Превенцията за предотвратяване на тормоза в училище включва разработване на система за противодействие на тормоза чрез дейности на равнище училище, дейности на равнище клас, включване на родители и ресурсна обезпеченост. Механизмът съдържа в себе си

конкретен механизъм за реакция и интервенция в случаите на подадения сигнал, както и конкретните отговорности на всички участници в него и времевата рамка за реакция, както при подаден сигнал, така и при кризисни ситуации. Механизмът за противодействие на училищния тормоз между децата и учениците в училище съдържа в себе си първите четири елемента на системата за защита на деца от насилие, които са подробно описани в анализа. В Етичния кодекс на работещите с деца една част от моралните отговорности към детето са свързани с познаване на симптомите на насилие над него, както и познаване и спазване на законите и процедурите, познаване на симптомите на насилие над него, както и познаване и спазване на законите и процедурите, защитаващи го от насилие от страна на медицинските специалисти и работещите с деца в образователните институции, където откриваме и елементите и задължението на разпознаването на белезите и симптомите на насилието. В КМ има и елемент на превенцията като образование и подкрепа, която лицата, заети в образователната сфера, да прилагат спрямо децата, пострадали от насилие. Този ангажимент е регламентиран в чл. 185 и чл. 178 от Закона за предучилищното и училищното образование. За образователната система се предвижда работа в тясно сътрудничество с отделите за закрила на детето в случаите на деца в риск.